

Crna Gora

Ministarstvo prosvjete

**PLAN OBRAZOVANJA ODRASLIH
2015-2019.**

**Podgorica,
2014.**

SADRŽAJ

UVOD	4
I ZAKONSKA UTEMELJENOST PRIPREME I DONOŠENJA PLANA OBRAZOVANJA ODRASLIH.....	5
II POSTOJEĆE STANJE U OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH	5
1. Implementacija zakonske regulative i drugih relevantnih dokumenta za oblast obrazovanja odraslih	5
2. Ključne institucije i stručna tijela za razvoj oblasti obrazovanja odraslih.....	6
3. Mreža organizatora obrazovanja odraslih	6
4. Obrazovna ponuda za odrasle.....	7
5. Nastavni kadar u obrazovanju odraslih	7
6. Istraživanja u oblasti obrazovanja odraslih	8
7. Finansiranje obrazovanja odraslih i vođenje baze podataka	10
8. Socijalno partnerstvo i lokalne samouprave	10
9. Obrazovanje i stručno usavršavanje zaposlenih.....	11
10. Obrazovanje i osposobljavanje nezaposlenih lica	11
III PRIORITETNE OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH ZA PERIOD 2015-2019. GODINE	13
3.1. PROGRAMI I AKTIVNOSTI CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA I UČENJA	13
3.2. UNAPREĐENJE ZNANJA, VJEŠTINA I KOMPETENCIJA NEZAPOSLENIH	19
3.3. UNAPREĐENJE KOMPETENCIJA ZAPOSLENIH	21
3.4. OSIGURANJE KVALITETA U OBRAZOVANJU ODRASLIH	25
3.5. OBEZBJEĐENJE FLEKSIBILNOG I ODRŽIVOG SISTEMA OBRAZOVANJA ODRASLIH.....	27
IV DETALJNA RAZRADA I PRAĆENJE REALIZACIJE CILJEVA PLANA OBRAZOVANJA OBRAZOVANJA.....	30

LISTA SKRAĆENICA

CRNVO	CENTAR ZA RAZVOJ NEVLADINOG SEKTORA
CSO	CENTAR ZA STRUČNO OBRAZOVANJE
MBA	MONTENEGRO BIZNIS ALIJANSA
PKCG	PRIVREDNA KOMORA CRNE GORE
UCG	UNIVERZITET CRNE GORE
UNDP	PROGRAM ZA RAZVOJ UJEDINJENIH NACIJA
UPCG	UNIJA POSLODAVACA CRNE GORE
UZK	UPRAVA ZA KADROVE CRNE GORE
ZZZCG	ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE CRNE GORE
CŽU	CJELOŽIVOTNO UČENJE

UVOD

U skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2014. godinu Ministarstvo prosvjete je za IV kvartal planiralo pripremu i usvajanje Plana obrazovanja odraslih za period 2015–2019. godine.

Shodno tome, ministar prosvjete je 22. oktobra 2014. godine Rješenjem o obrazovanju Radne grupe za pripremu nacрта dokumenta Plan obrazovanja odraslih za period 2015-2019. godine (Rješenje broj: 01-496/9) za članove Radne grupe imenovao:

1. Natašu Gazivodu, Ministarstvo prosvjete,
2. Ćazima Fetahovića, Ministarstvo prosvjete,
3. Zoru Bogičević, Ministarstvo prosvjete,
4. Ljiljanu Garić, Centar za stručno obrazovanje,
5. Gordanu Bošković, Centar za stručno obrazovanje,
6. Tanju Janković, Ministarstvo održivog razvoja i turizma,
7. Renatu Milutinović, Ministarstvo ekonomije,
8. Senku Vukčević, Ministarstvo rada i socijalnog staranja,
9. Vesnu Radulović, Zavod za zapošljavanje Crne Gore,
10. Anu Maraš, Unija poslodavaca Crne Gore,
11. Mladena Perazića, Privredna komora Crne Gore.

Zadatak Radne grupe je bio da u skladu sa postavljenim ciljevima donijete Strategije obrazovanja odraslih 2015-2025. godine i evropskim tendencijama u oblasti razvoja cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, izradi četvorogodišnji Plan obrazovanja odraslih za period 2015-2019. godine koji će se realizovati u Crnoj Gori. Politika EU u oblasti obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja je osmišljena da bude podrška nacionalnim aktivnostima i doprinese rješavanju zajedničkih izazova, kao što su: nedostatak vještina radne snage i globalne konkurentnosti, starenje društva, socijalna uključenost stanovništva i dr.

Realizacija četvorogodišnjeg plana obrazovanja odraslih treba da doprinese razvoju ljudskih resursa i uvećanju ljudskog kapitala u Crnoj Gori, što će doprinijeti razvoju kompetencija odraslih u skladu sa potrebama tržišta rada. U Crnoj Gori (prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine), odrasli čine oko 80% njene populacije! Pri tome, radno sposobno stanovništvo Crne Gore (lica od 15 do 64 godine) čini 68% od ukupnog broja stanovnika, a lica sa 65 i više godina starosti čine 12,8% ukupne populacije CG.

Uzimajući u obzir trenutnu ekonomsku situaciju i ograničenja u budžetu, Radna grupa je u okviru ovog dokumenta precizirala prioritete oblasti obrazovanja odraslih za naredni četvorogodišnji period. Urađeni četvorogodišnji Plan obrazovanja odraslih 2015-2019. godine biće osnov za izradu i donošenje godišnjih planova obrazovanja odraslih koji će sadržati i precizirati bliže aktivnosti i sredstva potrebna za njihovu realizaciju.

Realizacijom predviđenih aktivnosti nezaposleni će biti u prilici da povećaju svoje šanse za zapošljenje, a zaposleni će kroz uvećanje svojih kompetencija povećati produktivnost i efikasnost na radu. Ministarstvo prosvjete će u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih, na prijedlog Centra za stručno obrazovanje, donijeti za svaku godinu poseban godišnji plan obrazovanja.

I ZAKONSKA UTEMELJENOST PRIPREME I DONOŠENJA PLANA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Neophodnost donošenja Plana obrazovanja odraslih, čiji je osnovni cilj utvrđivanje javnog interesa u ovoj oblasti, definisana je odredbama člana 31 Zakona o obrazovanju odraslih (»Službeni list RCG«, br. 20/11 od 15. aprila 2011).

U skladu sa odredbama ovog člana Plan obrazovanja odraslih donosi Vlada na prijedlog nadležnog savjeta.

Odredbama člana 32 navedenog Zakona precizirano je da se Planom obrazovanja odraslih:

1. utvrđuju prioritetne obrazovne oblasti obrazovanja odraslih,
2. određuju infrastrukturne djelatnosti potrebne za izvođenje obrazovanja odraslih,
3. određuje raspoređivanje programa obrazovanja na jedinice lokalne samouprave,
4. određuje okvirni obim sredstava koja su potrebna za njegovu realizaciju i nadležne organe državne uprave koja su odgovorni za sprovođenje Plana obrazovanja,
5. određuju programi obrazovanja i dinamika njihovog ostvarivanja.

Plan obrazovanja odraslih za period 2015–2019. godine predstavlja dalju operacionalizaciju i konkretizaciju ciljeva navedenih u Strategiji obrazovanja odraslih Crne Gore (2015-2025), koju je Vlada donijela 25. septembra 2014. godine.

II POSTOJEĆE STANJE U OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH

1. Implementacija zakonske regulative i drugih relevantnih dokumenta za oblast obrazovanja odraslih

Obrazovanje odraslih u Crnoj Gori predstavlja ravnopravan i jednako važan segment obrazovnog sistema u Crnoj Gori i uređeno je Zakonom o obrazovanju odraslih i zakonima za pojedine oblasti obrazovanja, kao i odgovarajućim podzakonskim aktima.

Obrazovanje odraslih je normativno regulisano sljedećim zakonima:

- Opštim zakonom o vaspitanju i obrazovanju (2002),
- Zakonom o obrazovanju odraslih (2002, 2011),
- Zakonom o stručnom obrazovanju (2002),
- Zakonom o nacionalnim stručnim kvalifikacijama (2008),
- Zakonom o nacionalnom okviru kvalifikacija (2010).

Za oblast obrazovanja odraslih donešena su i najznačajnija strateška dokumenta:

- Strategija obrazovanja odraslih 2005-2015,
- Plan obrazovanja odraslih 2010-2014,
- Strategija obrazovanja odraslih Crne Gore 2015-2025.

Potrebno je intenzivirati aktivnosti na implementaciji zakonskih propisa posebno u domenu sticanja nacionalnih stručnih kvalifikacija, priznavanje prethodnog učenja i dr.

2. Ključne institucije i stručna tijela za razvoj oblasti obrazovanja odraslih

U skladu sa zakonom, Ministarstvo prosvjete je zaduženo za razvoj obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja u skladu sa savremenim tendencijama iz ove oblasti.

Ministarstvo nadležno za poslove rada zaduženo je za uspostavljanje tijesnih veza između svijeta obrazovanja i svijeta rada, donošenja programa, izdavanja i priznavanja sertifikata i dr.

Centar za stručno obrazovanje obavlja razvojne, savjetodavne, istraživačke i stručne poslove iz oblasti stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih. Centar za stručno obrazovanje je jedina instituciju koja u svojoj organizacionoj strukturi ima Odjeljenje za obrazovanje odraslih u kojem rade dva diplomirana andragoga u cilju razvoja ove oblasti obrazovanja.

Ispitni centar ima ključnu ulogu u eksternoj provjeri postignutog standarda znanja i vještina polaznika. Potrebno je ojačati kapacitete Ispitnog centra kako bi značajnije povećao broj sprovedenih provjera znanja i vještina kandidata, stečenih kroz sistem neformalnog i informalnog učenja a, koje vode izdavanju javno važećih sertifikata.

Nacionalni savjet za obrazovanje odlučuje o stručnim pitanjima i pruža stručnu pomoć u postupku donošenja odluka i pripreme propisa iz oblasti obrazovanja i vaspitanja. Radi razmatranja pitanja iz nadležnosti obrazovanja odraslih Nacionalni savjet za obrazovanje je formirao stalno radno tijelo Odbor za obrazovanje odraslih.

Radi unapređenja sistema kvalifikacija, odobravanja i svrstavanja kvalifikacija u Okvir kvalifikacija, Vlada Crne Gore je osnovala Savjet za kvalifikacije. Do sada je Savjet za kvalifikacije obrazovao 15 sektorskih komisija.

Potrebno je osnažiti institucije da se bave naučnom i istraživačkom djelatnošću u oblasti obrazovanja odraslih, kao i da pružaju usluge profesionalnog informisanja i savjetovanja.

Značajnu ulogu u oblasti obrazovanja odraslih imaju i Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Zavod za školstvo, Privredna komora, Unija poslodavaca, MBA, sindikati, Uprava za kadrove, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, nevladine organizacije i dr.

3. Mreža organizatora obrazovanja odraslih

Opštim zakonom i Zakonom o obrazovanju odraslih u Crnoj Gori uređen je način, postupak i uslovi za osnivanje ustanova iz oblasti obrazovanja odraslih. Navedenim zakonima i donijetom podzakonskom legislativom iz ove oblasti, uređeni su potrebni uslovi u pogledu programa, prostorija, opreme, sredstava i nastavnog kadra koje treba da ispuni ustanova da bi dobila licencu Ministarstva prosvjete za obrazovanje odraslih.

Organizatori obrazovanja odraslih, u skladu sa odredbama Zakona o obrazovanju odraslih, mogu biti fizička i pravna lica koja, na osnovu dokaza o prethodno ispunjenim obavezama propisanim zakonom i posebnim pravilnikom, dobijaju licencu za rad od Ministarstva prosvjete.

U skladu sa usvojenom legislativom za licenciranje ustanova za obrazovanje odraslih, Ministarstvo je započelo sa postupkom licenciranja ovih ustanova 2006. godine i do kraja 2013. godine ukupno je licencirano 81 ustanova organizatora obrazovanja odraslih. Struktura licenciranih organizatora

obrazovanja je sljedeća: 5 osnovnih škola, 22 srednje škole, 1 ustanova višeg stručnog obrazovanja, 2 privatna univerziteta i 61 privatna ustanova.

Broj licenciranih organizatora po regijama	Broj licenciranih organizatora obrazovanja odraslih	Broj organizatora koji nude programe za sticanje stručnih kvasifikacija	Broj organizatora koji nude samo programe za sticanje ključnih vještina
Centralna regija	49	27	22
Južna regija	9	6	3
Sjeverna regija	23	18	5
UKUPNO	81	51	30

Evidentan je i problem nedostatka licenciranih organizatora obrazovanja odraslih u pojedinim djelovima Crne Gore (južni region), koji treba prevazići kako bi se na adekvatan način osigurao princip uravnotežene ponude i primjene principa cjeloživotnog učenja na teritoriji cijele države.

U narednom periodu potrebno je uskladiti podzakonska akta u domenu relicenciranja organizatora obrazovanja odraslih.

4. Obrazovna ponuda za odrasle

Obrazovna ponuda za odrasle se realizuje kroz javno važeće programe obrazovanja odraslih koje usvaja Nacionalni savjet za obrazovanje. Savjet za obrazovanje odraslih je do sada, na prijedlog Centra za stručno obrazovanje, usvojio 94 programa obrazovanja za osposobljavanje za određena zanimanja koji vode dobijanju stručne kvalifikacije. Nadležni Savjet je takođe izvršio akreditaciju 71 programa obrazovanja za sticanje ključnih vještina, koje su predložili organizatori obrazovanja odraslih, druge institucije i organizacije.

Usvojeni programi obrazovanja za zanimanja su različitog nivoa složenosti i baziraju se na usvojenom standardu zanimanja i standardu kvalifikacije. Programi su urađeni na zahtjev Zavoda za zapošljavanje, privrednih subjekata, poslodavaca i dr.

Od 2012 godine obrazovni programi u stručnom obrazovanju se rade po principu modularizacije i kreditno su vrednovani što će omogućiti postupnu vertikalnu prohodnost odraslim ljudima i lak ulazak u svijet obrazovanja iz svijeta rada.

Potrebno je razviti nove programe kako bi se zadovoljile obrazovne potrebe različitih ciljnih grupa i njihova interesovanja.

Programe obrazovanja i standarde zanimanja koji su usvojeni u prethodnom periodu treba revidirati, uraditi standarde kvalifikacije za njih, izvršiti njihovu modularizaciju i kreditno vrednovanje.

5. Nastavni kadar u obrazovanju odraslih

Obrazovanje odraslih, u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih (»Sl. list Crne Gore«, br. 20/11 od 15. aprila 2011), izvode nastavnici, saradnici u nastavi, nastavnici odnosno instruktori praktičnog obrazovanja, predavači, voditelji i drugi stručni radnici u skladu sa zakonom kojim se reguliše odgovarajuća oblast obrazovanja, obrazovnim programom, odnosno programom obrazovanja.

U Crnoj Gori je izuzetno mali broj stručnjaka koji su inicijalno andragoško znanje stekli na univerzitetu. Ne postoji studijski program za andragogiju na bilo kojem od tri postojeća univerziteta. Stoga, inicijalno obrazovanje nastavnika koji rade u obrazovanju odraslih ne mora da bude andragoške struke, što znači da andragoško znanje i iskustvo nije preduslov za započinjanje rada u obrazovanju odraslih i za dobijanje prve nastavničke licence. Međutim, prema Zakonu o obrazovanju odraslih, izvođači programa obrazovanja za odrasle moraju biti andragoški osposobljeni jer rad sa odraslim licima iziskuje posebna andragoška didaktičko-metodička znanja i vještine. Stoga, nastavnici/instruktori se nakon započinjanja rada u ovoj oblasti edukuju i stručno usavršavaju prema Programu andragoškog osposobljavanja nastavnika koji rade u obrazovanju odraslih. Program je pripremio Centar za stručno obrazovanje, a usvojio ga je Savjet za obrazovanje odraslih 2006. godine.

U skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih u Crnoj Gori je do 2014. godine, prema postojećem Programu, andragošku obuku završilo je oko 250 nastavnika i stručnih saradnika, zaposlenih u institucijama/organizacijama za obrazovanje odraslih. Međutim, u obrazovanju odraslih još uvijek radi veliki broj nastavnog kadra koji nije osposobljen za rad sa odraslim polaznicima. Zbog toga je u narednom periodu potrebno realizovati nove aktivnosti za sprovođenje obaveznog andragoškog osposobljavanja nastavnog kadra.

Ministarstvo prosvjete je donijelo Pravilnik o bližim uslovima, načinu i postupku izdavanja i obnavljanja dozvole za rad nastavniku, direktoru i pomoćniku direktora obrazovno-vaspitne ustanove u maju 2014. godine. Pravilnikom je propisano da je obavezan uslov za dobijanje licence i položen stručni ispit za rad u obrazovno-vaspitnoj ustanovi. Problem predstavlja činjenica da većina nastavnog kadra koji radi kod organizatora obrazovanja odraslih nema položen stručni ispit. Potrebno je sagledati propisane uslove za polaganje stručnog ispita nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih i inicirati izmjenu legislative kojom je uređena ova oblast. Poseban problem je i pitanje trenera i definisanje procedura za sticanje ovog zvanja u različitim oblastima, što je dovelo do toga da se pojedinci, pa čak i čitave organizacije proglašavaju za trenere i realizuju različite obrazovne aktivnosti, bez posjedovanja neophodnih kompetencija i bez obezbjeđenja odgovarajućeg kvaliteta u realizaciji obrazovnih aktivnosti.

6. Istraživanja u oblasti obrazovanja odraslih

U Crnoj Gori i dalje ne postoji mehanizam sistematskog prikupljanja podataka o tome koliko odraslog stanovništva učestvuje u različitim vidovima obrazovanja i učenja i kakve su njihove obrazovne potrebe, što ne ide u prilog kreiranju obrazovne ponude i planiranju aktivnosti u ovoj oblasti.

Istraživanja o potrebama za obukom MSP uglavnom su rezultat individualnih nastojanja pojedinih institucija i organizacija, čiji se rezultati i ocjene ipak moraju uzeti sa rezervom, budući da se u njima koriste različiti pristupi i metodologije, koji se uglavnom baziraju na određenom uzorku preduzeća.

Tako se, na primjer, u **Izveštaju o sprovođenju Akta o malom biznisu (SBA)** za 2011. godinu, u okviru principa 8 (Podsticati stručno usavršavanje i sve vrste inovacija) ocjenjuje se da je u Crnoj Gori preko 40% novoosnovanih preduzeća koristilo savjetodavne usluge i obuke kroz mrežu Biznis centara i Zavoda za zapošljavanje (pravni savjeti, osnove finansije, marketinga, menadžmenta, IT obuka, obuka za izradu biznis plana itd.).

U **Anketi poslodavaca 2013/2014. godine**, od anketiranih 1.000 poslodavaca, njih 252 ili 25% se izjasnilo da je 5.577 ili 9,2% njihovih zaposlenih u 2013. godini završilo neki vid dodatnog obrazovanja i obuke. Glavni vidovi obuke bili su specijalizacije, dokvalifikacije, studijski programi i prekvalifikacije, dok se po broju obučenih izdvajaju kursevi za računare, stručne obuke, obuke za meke vještine i engleski jezik.

U toku 2011/2012. godine Unija poslodavaca Crne Gore sprovela je **Analizu potreba za obukom za mala i srednja preduzeća** u okviru projekta regionalnog strateškog pilotiranja SEECCEL (Centra za preduzetničko učenje Jugoistočne Evrope). U istraživanju je učestvovalo 300 MSP iz svih privrednih sektora, a analiza je pokazala sljedeće:

- 52% preduzeća organizuje obuke interno, a samo 5% preduzeća angažuje spoljne eksperte za obuku svojih zaposlenih.
- Samo 1% preduzeća ima rezervisan budžet za obuku na godišnjem nivou (prirodan zaključak budući da imamo manje od 1% velikih preduzeća u zemlji).
- Najviše dana na obuci provode zaposleni na višim pozicijama (menadžeri), potom slijede stručnjaci i tehničari.
- Najvažnije oblasti za obuku vlasnika, menadžera i zaposlenih u preduzećima su: finansije, računovodstvo i revizija, zakonodavstvo, vještine prezentacije, matematičke kompetencije, informatika, usluge i odnos ka klijentima, komunikacija na stranom jeziku.

U anketi koju je sprovela **Privredna komora Crne Gore za potrebe izrade Informacije o konkurentnosti crnogorske ekonomije 2010. godine**, čiji je cilj bilo sagledavanje konkurentnosti privrede Crne Gore, ispitano je 320 crnogorskih preduzeća, od kojih je na pitanje **“da li izdvajaju sredstva za edukaciju zaposlenih”** 47% odgovorilo da redovno izdvaja sredstva za edukaciju zaposlenih, 33% povremeno, 7% djelimično, dok 13% uopšte ne izdvaja sredstva za edukaciju zaposlenih. Oko 58% anketiranih je do sada angažovalo nerezidentnu radnu snagu.

Rezultati ankete su pokazali da u budućem poslovanju namjeravaju da sredstva najčešće koriste za opremu i tehnologiju – 74%, edukaciju zaposlenih – 38%, promotivne aktivnosti – 38%, poslovnu zgradu – 18% i sopstvenu edukaciju – 10%.

Svjetska banka je u saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore tokom aprila i maja 2012. godine sprovela Istraživanje o investicionoj klimi u Crnoj Gori. Cilj istraživanja je bio prikupljanje informacija i stavova o investicionoj klimi, koji će pomoći u razvijanju novih politika i programa za unapređenje zaposlenosti i ekonomskog rasta u zemlji. Na upitnik je odgovorilo 90 privrednih društava koja se bave proizvodnim djelatnostima i 86 privrednih društava iz ostalih djelatnosti.

Nalazi istraživanja su pokazali da je visoko učešće privrednih društava koja plasiraju proizvode samo na domaćem tržištu, pa su anketirani mišljenja da je potrebno je organizovati edukacije, istraživanja tržišta, nastupe na sajmovima i B2B (business to business) sastanke u cilju unapređenja tržišnog nastupa proizvođača.

Privredna komore Crne Gore realizuje veliki broj edukativnih aktivnosti godišnje sa oko 2.000 polaznika. **Godišnje analize upitnika polaznika edukativnih aktivnosti PKCG** ukazuju da su polaznici zainteresovani za organizovanje seminara na različite teme iz oblasti: marketniga, upravljanja ljudskim resursima, komunikacije, prodajnog procesa, menadžmenta, implementiranja HACCAP standarda, javne nabavke, izrade projekata, zaštite na radu i finansija.

7. Finansiranje obrazovanja odraslih i vođenje baze podataka

Finansiranje obrazovanja odraslih u Crnoj Gori nije posebno regulisano postojećom zakonskom regulativom. Preduzeća i ustanove nemaju zakonsku obavezu za posebna i obavezna izdvajanja za oblast obuke i usavršavanja zaposlenih.

Iako je obrazovanje odraslih prepoznato na odgovarajući način na samom početku reforme obrazovanja u Crnoj Gori kroz strateška dokumenta i zakonski okvir sektora obrazovanja, ne može se reći da je značaj ovog segmenta na adekvatan način prepoznat i kroz izdvajanje sredstava za njegovo finansiranje.

S obzirom na to da ne postoje posebni obavezni fondovi za obrazovanje odraslih, ne postoji ni obaveza privrednih subjekata i državnih ustanova za obavezna izdvajanja sredstava namijenjenih za obrazovanje odraslih. Jedino Zavod za zapošljavanje Crne Gore u skladu sa svojim programima za smanjenje nezaposlenosti i otklanjanje nesklada na tržištu rada izdvaja sredstva za finansiranje programa obuke za nezaposlena lica, u cilju povećanja njihovih znanja, vještina i kompetencija potrebnih tržištu rada.

Sredstva koja država izdvaja za finansiranje obrazovanje odraslih usmjeravaju se na ministarstva, institucije i agencije.

U prethodnom periodu, u okviru Vladinog budžeta opredijeljenog za sektor obrazovanje, transferom su iz budžeta Ministarstva prosvjete prenesena sredstva Centru za stručno obrazovanje za potrebe funkcionisanja isključivo osnovnog obrazovanja odraslih (izdvajano oko 150.000 eura na godišnjem nivou). Ova sredstva bila su namijenjena za transfere institucijama koje sprovode osnovno obrazovanje odraslih.

Ne postoje pouzdani podaci o ulaganju privatnih poslodavaca i drugih partnera u različite oblike stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih. Takođe, ne postoji jedinstvena baza podataka o učešću odraslih građana u različitim programima osposobljavanja i usavršavanja.

U Crnoj Gori još uvijek ne postoje posebno organizovani trening centri za plansko izvođenje programa obuke namijenjenih sticanju bazičnih vještina za odrasle, već se obuke uglavnom realizuju kod privatnih organizatora obrazovanja odraslih. Planiranjem i osnivanjem zajedničkih trening centara za usavršavanje i prekvalifikacije (zaposlenih i nezaposlenih) troškovi finansiranja obuka bi se znatno smanjili.

Potrebno je donošenjem odgovarajuće regulative obezbijediti obavezna ulaganja svih subjekata u oblast obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja i sistem praćenja postojećih ulaganja u obrazovanje odraslih.

8. Socijalno partnerstvo i lokalne samouprave

U Crnoj Gori je uspostavljen sistem za uključivanje socijalnih partnera u razvoj obrazovanja, a samim tim i obrazovanja odraslih. Socijalni partneri učestvuju u radnim grupama prilikom izrade dokumenata i akcionih planova, kao i prilikom njihovog donošenja (kroz davanje mišljenja ili učešće u javnim raspravama) ili posredstvom predstavnika u nadležnim savjetima, odborima i komisijama.

Pored toga što promovišu značaj obrazovanja odraslih među svojim članicama i korisnicima usluga, Privredna komora Crne Gore, Unija poslodavaca Crne Gore, Montenegro biznis alijansa, Uprava za

kadrove, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, predstavnici sindikalnih organizacija i nevladine organizacije, često su i provajderi obrazovanja odraslih za iste.

Lokalne samouprave nijesu u dovoljnoj mjeri uključene u aktivnosti u vezi sa obrazovanjem odraslih. Organi lokalne samouprave treba aktivno da učestvuju u planiranju i organizaciji različitih aktivnosti obrazovanja odraslih i da izdvajaju finansijska sredstva za njihovu realizaciju.

9. Obrazovanje i stručno usavršavanje zaposlenih

U savremenom društvu jasno je prepoznato da nacionalna privreda i njen dugoročni strateški razvoj zavisi od kvaliteta i obrazovanosti ljudskih resursa. Iz tog razloga se kao primarni faktor razvoja, identifikuje ulaganje u razvoj ljudskih resursa, kao i sposobnost adekvatnog korištenja tih resursa nacionalne ekonomije.

Procesi globalizacije, ekonomskih i političkih integracija, rast i razvoj multinacionalnih kompanija, nužno zahtijevaju promjene u načinu poslovanja, razvoj novih znanja i vještina, kao i prihvatanje ideje cjeloživotnog učenja kao osnove za dalji razvoj privrede i društva u cjelini. Ovi procesi imaju određene prednosti, kao što su korištenje nove tehnologije, otvorena konkurencija ali i ograničenja koja se ogledaju u demografskoj i starosnoj strukturi stanovništva evropskih zemalja gdje spada i Crna Gora, kao i u nasljeđu negativne selekcije kadrova, tranzicije, neprilagođenosti institucija i zakonodavstva, neadekvatne vlasničke transformacije, socio-političkih uticaja na razvoj ekonomije.

Osim društva i države, kompanije takođe uvode obuku kao stalnu aktivnost za svoje zaposlene i stvaraju uslove da kroz praktične trening programe, njihovi radnici kontinuirano unapređuju svoja znanja i da stalno prate naučno-tehnološka dostignuća.

Razvoj ekonomije znanja i ulaganje u ljudski kapital omogućavaju kako kompanijama tako i nacionalnim privredama da stalno unapređuju svoje proizvode i usluge i da budu konkurentni na svjetskom tržištu.

U Crnoj Gori privredni subjekti i privredne asocijacije sprovode veliki broj aktivnosti u cilju unapredjenja znanja i kompetencija ljudskih resursa. Tako npr. samo Privredna komora Crne Gore ima od 40 do 50 edukativnih aktivnosti godišnje sa 1.500 do 2.000 učesnika. Takođe, na nacionalnom nivou za državne službenike i namještenike Uprava za kadrove realizuje najveći broj aktivnosti, kao i za potrebe lokalnih zajednica.

Kako u privredi tako i na nivou državnih institucija sve veći značaj dobijaju sektori za ljudske resurse. Zato je potrebno, tamo gdje ne postoje, uspostaviti u privrednim subjektima jedinice za ljudske resurse, kao nosioce brige o zaposlenima, od oblasti obrazovanja, stručnog usavršavanja do razvoja karijere.

Potrebno je osmisliti mjere za stimulisanje poslodavaca za ulaganje u razvoj ljudskih resursa i uspostaviti mehanizme za kontinuirano usavršavanje znanja, vještina i kompetencija zaposlenih kroz odgovarajuće programe.

10. Obrazovanje i osposobljavanje nezaposlenih lica

Politika zapošljavanja bazira se na Nacionalnoj strategiji zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa (2012-2015), koja se sprovodi kroz godišnje akcione planove. Akcionim planom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa utvrđene su mjere i aktivnosti usmjerene ka ostvarivanju prioriteta i ciljeva definisanih Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa (2012-2015), koji su zasnovani na

potrebi rješavanja aktuelnih problema na tržištu rada, kao što su: visoka dugoročna nezaposlenost, visoko učešće mladih u strukturi nezaposlenih, izražene disproporcije između ponude i tražnje na tržištu rada, znatan rast broja nezaposlenih visokoškolaca, regionalne razlike u nezaposlenosti, kao i veliki broj nezaposlenih koji se smatraju teže zapošljivim.

U cilju povećanja efikasnosti aktivne politike zapošljavanja Zavod za zapošljavanje Crne Gore realizuje programe obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica, javne radove, programe pružanja pomoći mladima da steknu prvo praktično iskustvo, odnosno programe stimulisanja prvog zapošljavanja i finansiranja zarada pripravnika, stimulisanja zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima i druge programe.

Takođe, u cilju povećanja samozapošljavanja Zavod realizuje programe stimulisanja preduzetništva, kroz dodjelu kredita za samozapošljavanje nezaposlenih lica i obuku za preduzetnike i lica koja započinju biznis.

U oblasti integracije u zapošljavanju lica sa invaliditetom i teže zapošljivih lica, Zavod realizuje programe profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom, zdravstveno ugroženih, pripadnika RE populacije, programe aktivne politike zapošljavanja za ova lica i druge programe u cilju povećanja zaposlenosti.

U cilju povećanja zaposlenosti i smanjenje stope nezaposlenosti Zavod za zapošljavanje za lica koja traže zaposlenje i nalaze se na evidenciji realizuje *programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih* za poznatog poslodavca i za tržište rada sa posebnim naglaskom na integraciju dugoročno nezaposlenih lica, mladih nezaposlenih i žena nezaposlenih na tržištu rada.

Programi obrazovanja i osposobljavanja odraslih organizovani su za polaznike u prerađivačkoj industriji, i to za zanimanja metaloprerade i elektrotehnike, drvoprerade, tekstilstva i kožarstva, prerade hrane, građevinarstva, turističko–ugostiteljska zanimanja i uslužnim djelatnostima. Pored ovih organizovani su programi informatičkog opismenjavanja, programi stranih jezika, programi za sticanje preduzetničkih i vještina komunikacije, kao i drugih vještina bitnih za obavljanje poslova u okviru zanimanja. U periodu od 2010. do 2014. godine u programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih uključeno je 8.117 lica, dok je 598 lica uključeno u programe osposobljavanja za rad na konkretnom radnom mestu, odnosno za poznatog poslodavca.

Pružanje podrške unapređenju sticanju znanja, vještina i kompetencija mladih sa visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva Zavod učestvuje u realizaciji kroz *Program Stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem*.

Zavod kontinuirano sprovodi aktivnosti u vezi sa uslugama profesionalne orijentacije i karijernim razvojem licima koja imaju potrebu za ovim uslugama. U narednom periodu, Zavod planira realizaciju seminara u svim biroima rada u cilju podsticanja profesionalnog razvoja kandidata za zapošljavanje.

Takođe, u cilju povećanja zaposlenosti domaće radne snage na sezonskim poslovima Zavod realizuje i *programe pripreme mladih lica za sezonsko zapošljavanje*, prioritarno u oblasti turizma i ugostiteljstva.

U okviru razvoja ljudskih resursa Zavod kontinuirano organizuje stručno usavršavanje zaposlenih realizacijom programa seminara – radioničarskih aktivnosti za podsticanje profesionalnog i ličnog razvoja zaposlenih u cilju unapređivanja kvaliteta pružanja usluga korisnicima.

III PRIORITETNE OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH ZA PERIOD 2015-2019. GODINE

1. Programi i aktivnosti cjeloživotnog obrazovanja i učenja
2. Unapređenje znanja, vještina i kompetencija nezaposlenih lica
3. Unapređenje kompetencija zaposlenih
4. Osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih
5. Obezbjedenje fleksibilnog i održivog sistema obrazovanja odraslih

3.1. PROGRAMI I AKTIVNOSTI CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA I UČENJA

Cjeloživotno učenje se tretira kao ključni činilac i osnovna strategija ekonomsko-socijalnog i individualnog razvoja, kao i jedan od centralnih principa obrazovne politike EU. Obrazovanje i učenje nije samo priprema za život, već istovremeno i način življenja savremenog čovjeka. Cjeloživotno učenje je sredstvo ličnog ispunjenja i stvaranja sposobnosti za participiranje u građanskom društvu i sredstvo ostvarenja ekonomskih ciljeva. Obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje nije izdvojen sistem koji teče paralelno sa formalnim obrazovanjem, već je formalno obrazovanje dio cjeloživotnog učenja. Da bi cjeloživotno učenje postalo realnost, neophodno je unaprijediti inicijalno obrazovanje kroz razvijanje ključnih kompetencija koje su važan osnov cjeloživotnog učenja.

3.1.1. CILJ: Povećati socijalnu uključenost odraslih građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
Realizacija programa osnovnog obrazovanja za odrasla lica	<ul style="list-style-type: none">- Odrasla lica koja su elementarno neopismenjena- Odrasla lica koja nemaju završenu osnovnu školu	<ul style="list-style-type: none">- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	<ul style="list-style-type: none">- Broj polaznika koji su pohađali program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja- Broj polaznika koji su završili neki od razreda osnovne škole- Broj polaznika koji su završili osnovnu školu- Broj licenciranih organizatora obrazovanja odraslih koji su realizovali program osnovne škole za odrasle	Kontinuirano
Stvaranje mogućnosti za		<ul style="list-style-type: none">- Ministarstvo prosvjete	<ul style="list-style-type: none">- Izmjena propisa- Usvojene	2015-2016.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
sticanje parcijalne stručne kvalifikacije (dijela stručne kvalifikacije)		<ul style="list-style-type: none"> - Centar za stručno obrazovanje - Ispitni centar - Zavod za zapošljavanje - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Savjet za kvalifikacije - Socijalni partneri 	metodološke smjernice za sticanje parcijalnih stručnih kvalifikacija	
Razvijanje modularizovanih i kreditno vrednovanih obrazovnih programa, baziranih na ishodima učenja		<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje - Socijalni partneri - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Nacionalni savjet za kvalifikacije 	- Broj modularizovanih i kreditno vrednovanih obrazovnih programa odnosno obrazovnih programa	Kontinuirano
Razvijanje programa obrazovanja za sticanje znanja i vještina o aktivnom građanstvu		<ul style="list-style-type: none"> - Centar za stručno obrazovanje - NVO - Licencirani organizatori obrazovanja - Nacionalni savjet za obrazovanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa 	Kontinuirano
Razvijanje programa obrazovanja za podsticanje održivog razvoja		<ul style="list-style-type: none"> - Centar za stručno obrazovanje - NVO - Licencirani organizatori 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa 	Kontinuirano

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
		obrazovanja odraslih - Nacionalni savjet za obrazovanje		
Razvijanje programa obrazovanja za život u porodici		- Centar za stručno obrazovanje - NVO - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Nacionalni savjet za obrazovanje	- Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa	Kontinuirano
Razvijanje programa obrazovanja za socijalnu integraciju		- Centar za stručno obrazovanje - NVO - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa	Kontinuirano
Razvijanje programa obrazovanja za aktivno starenje		- Centar za stručno obrazovanje - NVO - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa	Kontinuirano
Razvijanje programa obrazovanja za lični razvoj pojedinca		- Centar za stručno obrazovanje - NVO - Licencirani organizatora obrazovanja odraslih	- Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa	Kontinuirano
Uvođenje prioriternih ključnih kompetencija u		- Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno	- Usvojene metodološke smjernice za uspostavljanje	2015-2016.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
programske sadržaje za odrasle		obrazovanje - Zavod za školstvo - Socijalni partneri	okvira - Urađeni programi sa uvrštenim ključnim kompetencijama	
Razvijanje programa za unapređenje transferzalnih ključnih kompetencija građana		- Centar za stručno obrazovanje - Licencirani organizatora obrazovanja odraslih - Ministarstvo rada i socijalnog staranja - Zavod za zapošljavanje	- Broj razvijenih programa - Broj institucija koje su realizovale programe - Broj građana koji su pohađali programe	Kontinuirano
Realizacija programa obrazovanja za učenje stranih jezika za odrasle	- Zaposleni - Nezaposleni	- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa	Kontinuirano
Realizacija programa obrazovanja za razvijanje digitalne ključne kompetencije	- Zaposleni - Nezaposleni	- Licencirani organizatora obrazovanja odraslih	- Broj akreditovanih programa - Broj polaznika programa	Kontinuirano
Kreiranje programa za razvijanje komunikacije na maternjem jeziku kao ključne kompetencije	- Zaposleni - Nezaposleni	- Ministarstvo prosvjete - Zavod za školstvo - Centar za stručno obrazovanje - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Nacionalni savjet za	- Akreditacija programa - Broj polaznika	2015-2016.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
Realizacija programa za razvijanje preduzetništva kao ključne kompetencije	<ul style="list-style-type: none"> - Zaposleni - Nezaposleni 	obrazovanje <ul style="list-style-type: none"> - Centri za preduzetništvo u stručnim školama - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Socijalni partneri 	<ul style="list-style-type: none"> - Akreditacija programa - Broj polaznika 	Kontinuirano
Promovisanje u stručnoj javnosti značaja učešća zemlje u PIAAC	-	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje - Ispitni centar - Monstat 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj realizovanih promotivnih aktivnosti 	2015-2016.
Promovisanje prednosti cjeloživotnog učenja i realizovanje promotivnih kampanja, sajмова, obilježavanje Dana pismenosti, Dana starih i sl. namijenjenih podsticanju građana za aktivnu participaciju u programima CŽU	<ul style="list-style-type: none"> - Zaposleni - Nezaposleni - Penzioneri - Stari - Predstavници stručne javnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Socijalni partneri 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj edukativnih aktivnosti realizovanih kroz različite manifestacije - Ishodi realizovanih edukativnih aktivnosti - Broj zainteresovanih građana i predstavnika stručne javnosti uključenih u edukativne aktivnosti 	Kontinuirano
Osmišljavanje mehanizma za stvaranje jedinstvene baze podataka o učešću građana u aktivnostima cjeloživotnog		<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prosvjete - Ministarstvo za informaciono društvo - Centar za 	<ul style="list-style-type: none"> - Uvrštena u zakonsku regulativu obaveza institucija i organizacija koje sprovode aktivnosti obrazovanja 	2015-2019.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
obrazovanja i učenja		stručno obrazovanje - Uprava za kadrove - Socijalni partneri - Zavod za zapošljavanje	odraslih da u bazu unose potrebne podatke - Usvojene metodološke smjernice za izradu baze podataka - Kreirana platforma za vođenje baze podataka	
Osnivanje centara za cjeloživotno učenje za građane	- Građani	- Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje - Univerzitet Crne Gore - Zavod za zapošljavanje	- Promocija potrebe i značaja osnivanja cjeloživotno učenje - Stvaranje uslova za cjeloživotno učenje	2015-2019.
Stvaranje partnerske mreže sa NVO sektorom u pogledu realizacije edukativnih sadržaja i aktivnosti iz domena djelovanja pojedinih NVO-a		- NVO - Ministarstvo prosvjete - Vladina Kancelarija za saradnju sa NVO - Centar za stručno obrazovanje - Socijalni partneri	- Potpisivanje memoranduma o saradnji vladinog i civilnog sektora o realizaciji edukativnih sadržaja	2015-2016.
Proširiti partnerstvo sa lokalnim akterima uključenim u profesionalnu obuku za CŽU (lokalne vlasti, sindikat, biro rada, centri za	- Predstavnici različitih institucija na lokalnom nivou	- Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje - NVO - Zajednica opština - Lokalne samouprave	- Licenciranje lokalnih aktera za izvođenje programa obrazovanja	2016-2017.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
obuku)				

3.2. UNAPREĐENJE ZNANJA, VJEŠTINA I KOMPETENCIJA NEZAPOSLENIH

Tendencija države je da omogući stvaranje boljih uslova za otvaranje novih radnih mjesta i zajedno sa tim ulaganje u ljudski kapital u cilju podizanja nivoa zaposlenosti i unapređenja ekonomske konkurentnosti Crne Gore.

Obrazovanje odraslih vidi se kao neophodno sredstvo koje može i treba da doprinese:

- Povećanju zaposlenosti i smanjenje stope nezaposlenosti,
- Unapređenju znanja, vještina i kompetencija u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i povećanja konkurentnosti kroz formalno obrazovanje, neformalno učenje i osposobljavanje,
- Promovisanju socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva.

Izražene disproporcije između ponude i tražnje radne snage, posebno prisutne kod pojedinih zanimanja, nameću potrebu *realizacije niza programa u cilju usklađivanja tih odnosa, odnosno, prilagođavanje ponude tražnji radne snage*. U tom smislu posebno treba istaći važnost programa obrazovanja i osposobljavanja (dokvalifikacija, prekvalifikacija, ili specijalizacija – iz metaloprerađivačke, zanatstva, poljoprivrede, ugostiteljsko-turističke struke, pomorske, itd.) programa za razvoj ključnih kompetencija (informatike, stranih jezika i dr.), koji se realizuju saglasno aktuelnim odnosima između ponude i tražnje, potrebama-zahtjevima poslodavaca ili pokazanom interesovanju nezaposlenih lica. To dodatno potencira i okolnosti da poslodavci sve više, uz osnovno zanimanje, stečeno kroz formalno obrazovanje, traže dodatna znanja i vještine.

3.2.1 CILJ: Unaprijediti znanja, vještine i kompetencije odraslih za zapošljivost, mobilnost na tržištu rada i konkurentnost

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica: za poznatog poslodavca i za tržište rada	- Lica koja traže zaposlenje	- Zavod za zapošljavanje - Licencirani organizatori obrazovanja - Poslodavci	- Broj lica uključenih u programe kao % ukupnog broja nezaposlenih na uporedni period	Kontinuirano
Razvijanje stručnih kvalifikacija potrebnih tržištu		- Centar za stručno obrazovanje - Zavod za	- Priprema inicijative, - Izrada standarda zanimanja	Kontinuirano

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
rada		zapošljavanje - Ministarstvo rada i socijalnog staranja - Socijalni partneri - Savjet za kvalifikacije - NVO	- Izrada standarda kvalifikacije - Izrada ispitnog kataloga - Broj stručnih kvalifikacija svrstanih u NOK	
Implemenacija programa usmjerenih na dugoročno nezaposlene i teže zapošljiva lica kroz javne radove, programe za podsticanje karijernog razvoja i druge posebne programe i projekte	- Lica koja traže zaposlenje, sa posebnim naglaskom na integraciju dugoročno nezaposlenih lica, mladih nezaposlenih i žena nezaposlenih na tržištu rada.	- Zavod za zapošljavanje - Socijalni partneri	- Promjena broja dugoročno nezaposlenih i teže zapošljivih lica kao % ukupnog broja polaznika programa u odnosu na uporedni period	Kontinuirano
Pružanje usluga profesionalne orijentacije	- Lica koja traže zaposlenje, zaposlena lica, učenici, studenti	- Zavod za zapošljavanje - Centar za stručno obrazovanje - Socijalni partneri	- Broj lica obuhvaćenih uslugama profesionalne orijentacije	Kontinuirano
Profesionalno informisanje i savjetovanje lica sa invaliditetom pri izboru ili promjeni zanimanja, obrazovanja i drugih odluka u vezi sa obrazovanjem i zapošljavanjem	- Lica sa invaliditetom	- Zavod za zapošljavanje	- Broj realizovanih programa - Broj lica sa invaliditetom kojima je pružena usluga	Kontinuirano
Realizovanje programa i	- Dugoročno nezaposlena lica	- Zavod za zapošljavanje	- Broj realizovanih programa i	Kontinuirano

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioi aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
projekata za psihološko osnaživanje nezaposlenih lica radi uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja i programe profesionalne rehabilitacije	sa invaliditetom	- NVO	projekata - Broj uključenih lica	
Sprovođenje mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom	- Lica sa invaliditetom	- Zavod za zapošljavanje - Poslodavci	- Broj lica sa invaliditetom uključenih u pojedine mjere i aktivnosti - Broj zaposlenih nakon sprovedenih mjera i aktivnosti	Kontinuirano
Pružanje podrške unapređenju sticanja znanja, vještina i kompetencija mladih sa visokim obrazovanjem	- Mladi sa kvalifikacijom nivoa visokog obrazovanja, bez radnog iskustva	Zavod za zapošljavanje - Socijalni partneri - Uprava za kadrove	- Broj visokoobrazovanih mladih lica uključenih u program - Broj učesnika programa zaposlenih šest mjeseci poslije isteka učesća u programu	Kontinuirano
Sprovođenje obuka za preduzetnike i lica koja započinju biznis	- Lica koja traže zaposlenje, preduzetnici	- Zavod za zapošljavanje - Mala i srednja preduzeća - Socijalni partneri	- Broj obučanih preduzetnika i lica koja započinju biznis	Kontinuirano

3.3. UNAPREĐENJE KOMPETENCIJA ZAPOSLENIH

Modernizacija obrazovnih sistema i aktivnosti obuke istaknuta je kao vitalni doprinos prosperitetu u Evropi. Značaj obrazovanja i obuke razvoju nacionalnih ekonomija je opšte priznata činjenica. Procjenjuje se da ulaganje u obrazovanje i obuku pojedincima (privatan profit) i društvu (društveni

profit) donosi profit koji je uporediv s ulaganjima u materijalni kapital.¹ Sve veći udio doprinosa uslužnih djelatnosti u društvenom bruto proizvodu,² u privredi, brzina kojom se mijenja tehnologija, rastući udio znanja/informacija u odnosu na vrijednost proizvodnje kao i nivo privrednog restrukturiranja idu u prilog takvoj vrsti ulaganja.³ Procjenjuje se da bi dodatna godina prosječnog školovanja u zemljama članicama OECD-a odmah dovela do povećanja privrednog rasta za oko 5% te do dugoročnog povećanja rasta za 2,5%. OECD je takođe zaključio kako je tokom devedesetih godina veće ulaganje u ljudski kapital dovelo do godišnjeg rasta od pola procenta ili više u nekoliko zemalja članica EU u poređenju sa prethodnom decenijom. Savjet Evrope je naveo nekoliko ključnih oblasti na koje treba staviti akcenat prilikom planiranja razvoja ljudskih resursa EU:

- konkurencija i dinamičnost,
- nova radna mjesta,
- društvena uključenost i aktivno građansko djelovanje,
- regionalna politika,
- globalizacija i konkurencija na svjetskom nivou,
- proširenje EU,
- demografija,
- javna ulaganja u obrazovanje i obuku,
- deficit privatnih ulaganja u ključna područja ekonomije znanja,
- ulaganje u profesionalnu orijentaciju i savjetovanje.

Uzimajući u obzir trenutnu situaciju u društvu i na tržištu rada i postojeće odlike ljudskih resursa u Crnoj Gori posebnu pažnju treba posvetiti kompetencijama unapređenja komunikacije na stranom jeziku i korišćenja IT.

3.3.1. CILJ: Povećati kompetencije zaposlenih u cilju postizanja bržeg privrednog rasta

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
Unapređenje ključnih kompetencija zaposlenih	- Zaposleni u državnim institucijama, lokalnim samoupravama i privredi	- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Privredne asocijacije - Uprava za kadrove - Unija poslodavaca - Privredna komora	- Broj zaposlenih lica koja su završila programe	Kontinuirano
Razvijanje programa stručnog usavršavanja		- Centar za stručno	- Broj razvijenih	Kontinuirano

¹ 2006. godine u Danskoj je ulaganje privatnog sektora u obrazovanje i obuku bilo oko 2 milijarde eura, a država je ulagala 600 miliona eura.

² U razvijenim zemljama EU oko 70% DBP dolazi iz sektora usluga.

³ U nedavno objavljenom izvještaju za potrebe Komisije zaključeno je da ulaganje u «ljudski kapital» znatno doprinosi rastu produktivnosti te da je ono atraktivan način ulaganja u odnosu na alternativnu potrošnju, kako na makroekonomskom tako i na društvenom nivou.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
		obrazovanje - Obrazovne ustanove - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Nacionalni savjet za kvalifikacije - NVO	programa	
Programi edukacije preduzetnika za poslovne vještine - Programi za podizanje nivoa znanja upravljanja ljudskim resursima, programi za podizanje nivoa znanja rukovođenja, - Programi za podizanje nivoa znanja iz marketing funkcija, marketinga i promocija domaće proizvodnje i potencijala	- Zaposleni u državnim institucijama, lokalnim samoupravama i privredi	- Uprava za kadrove - Licencirani organizotari obrazovanja odraslih - Privredna komora - Unija poslodavaca - Privredne asocijacije	- Broj zaposlenih lica koja su završila programe	Kontinuirano
Obuka zaposlenih u lokalnim samoupravama u cilju podizanja društvene odgovornosti(volonterizam, ekologija, socijalna inkluzija, aktivno starenje i dr.)	- Zaposleni u lokalnim samoupravama	- Zajednica opština - Uprava za kadrove	- Broj zaposlenih koji su uključeni u aktivnosti	Kontinuirano
Realizacija obuka o konkretnim temama koje su od značaja za funkcionisanje preduzeća	- Zaposleni u državnim institucijama, lokalnim samoupravama i privredi	- Privredna komora - Unija poslodavaca - Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća - Privredni subjekti	- Broj zaposlenih koji je uključen u obuku - Broj realizovanih obuka	Kontinuirano
Sticanje dodatnih kvalifikacija zaposlenih	- Zaposleni u državnim institucijama,	- Licencirani organizatori obrazovanja	- Broj zaposlenih koji je uključen u	Kontinuirano

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
	lokalnim samoupravama i privredi	odraslih - Privredna komora - Unija poslodavaca - Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća - Privredni subjekti	programe	
Sticanje dodatnih vještina zaposlenih	- Zaposleni u državnim institucijama, lokalnim samoupravama i privredi	- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Privredna komora - Unija poslodavaca - Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća - Privredni subjekti	- Broj zaposlenih koji je uključen u programe	Kontinuirano
Podizanje svijesti poslodavaca o značaju stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih	- Poslodavci	- Uprava za kadrove - Privredna komora - Unija poslodavaca - Centar za stručno obrazovanje	- Broj poslodavaca koji su uključeni u aktivnosti	Kontinuirano
Istraživanje obrazovnih potreba zaposlenih	- Zaposleni, poslodavci	- Uprava za kadrove - Privredna komora - Unija poslodavaca	- Rezultati analize potreba	Kontinuirano
Osnaživanje službi za razvoj ljudskih resursa u pogledu karijernog vođenja	- Poslodavci	- Unija poslodavaca - Privredna komora	- Broj službi koje nude usluge karijernog vođenja	Kontinuirano

3.4. OSIGURANJE KVALITETA U OBRAZOVANJU ODRASLIH

Obezbjedenje i unapređenje kvaliteta u obrazovnim ustanovama je zakonska obaveza institucija i škola/ustanova, a ostvaruje se, između ostalog, kroz procese eksterne i interne evaluacije. Centar za stručno obrazovanje, na osnovu zakonskih nadležnosti, ima dio odgovornosti na eksternom utvrđivanju kvaliteta ustanova, inicijalnog stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih.

Sadržaj, oblik i način utvrđivanja kvaliteta uređen je *Pravilnikom o sadržaju, obliku i načinu utvrđivanja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama*.

Centar za stručno obrazovanje je pripremio Metodologiju obezbjeđivanja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih koju je usvojio Nacionalni savjet na XXVIII sjednici 13. maja 2014. godine.

Razvoj i obezbjeđenje kvaliteta u obrazovanju odraslih u Crnoj Gori usklađuje se sa evropskim standardima za obezbjeđenje kvaliteta.

Oblasti za koje se utvrđuje kvalitet, osim nastave i učenja, jedinstvene su za sve ustanove stručnog obrazovanja do nivoa univerziteta.

Utvrđivanje kvaliteta ustanove vrši se za sljedeće oblasti:

- I. Upravljanje i organizacija
- II. Nastava/učenje i obuka – izvođenje VET programa
- III. Postignuća učenika/polaznika stručnog obrazovanja
- IV. Saradnja koja omogućava da se odgovori na potrebe partnera u stručnom obrazovanju
- V. Usklađenost rada sa zakonskim propisima
- VI. Kvalitet nastavnika, trenera i saradnika (drugog osoblja)
- VII. Upravljanje kvalitetom
- VIII. Materijalni resursi
- IX. Vođenje dokumentacije i procedure
- X. Provjera kompetencija

Izbor ključnih oblasti i indikatora za procjenu kvaliteta organizatora obrazovanja odraslih vrši se u skladu sa specifičnostima ustanove. Ustanova treba posebnu pažnju da posveti sljedećim oblastima kvaliteta:

1. Rukovođenje i organizacija
2. Nastava/učenje i obuka – izvođenje programa obrazovanja
3. Postignuća polaznika programa obrazovanja
4. Potrebe socijalnih partnera

3.4.1. CILJ: Uspostaviti efikasan sistem osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
Evaluacija programa		- Centar za	- Izvještaji o	Kontinuirano

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
obrazovanja		stručno obrazovanje	evaluiranim programima	
Revizija standarda zanimanja i programa obrazovanja		- Centar za stručno obrazovanje i stručnjaci za datu oblast	- Broj revidiranih standarda zanimanja i programa	Kontinuirano
Samoevaluacija rada ustanove		- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Izvještaji samoevaluacije ustanova	Kontinuirano
Praćenje i evaluacija rada ustanova		- Centar za stručno obrazovanje	- Izvještaji o praćenju i evaluaciji ustanova	Kontinuirano
Revizija podzakonskih akata koji regulišu oblast obrazovanja odraslih		- Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje	- Izmjene i dopune pravilnika	2016. godina
Anketiranje polaznika koji su završili programe koji vode stručnim kvalifikacijama	- Polaznici programa	- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Rezultati anketiranja	Kontinuirano
Anketiranje polaznika koji su završili programe koji vode ključnim vještinama	- Polaznici programa	- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Rezultati anketiranja	Kontinuirano
Praćenje zapošljivosti polaznika nakon završetka programa za stručne kvalifikacije	Polaznici programa	- Licencirani Organizatori obrazovanja odraslih	- Baza podataka polaznika koji su završili program obrazovanja za stručnu kvalifikaciju	Kontinuirano
Uspostavljanje mreže organizatora obrazovanja odraslih za diseminaciju primjera dobre prakse obezbjeđenja kvaliteta		- Licencirani oganizatori obrazovanja odraslih uz podršku Ministarstva prosvjete	- Uspostavljena mreža	2016. godina
Realizacija programa za profesionalni razvoj nastavnog kadra u obrazovanju odraslih	- Nastavni kadar u obrazovanju odraslih	- Centar za stručno obrazovanje	- Broj obučenog nastavnog kadra	2015. godina

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
Izrada andragoške dokumentacije		- Ministarstvo prosvjete i Centar za stručno obrazovanje	- Andragoška dokumentacija	2016. godina

3.5. OBEZBJEĐENJE FLEKSIBILNOG I ODRŽIVOG SISTEMA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje je od strateškog značaja za razvoj savremenog društva. Samo zemlje sa razvijenim ljudskim resursima mogu svojim građanima da obezbijede visok standard života i potrebnu socijalnu uključenost. Zato je obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje u XXI vijeku postalo jedna od najvažnijih sektorskih politika u obrazovnim sistemima svih razvijenih država. Evropska unija je razvoj cjeloživotnog učenja odredila kao jedan od najvažnijih indikatora uspješnosti zemalja EU ka postizanju visoke zaposlenosti i razvijenosti njenih država. Ulaganja u obrazovanje odraslih su različita u državama EU. U Crnoj Gori ne postoji pouzdana evidencija o ulaganjima javnog i privatnog sektora u obrazovanje odraslih, niti su ista evidentirana kao posebna stavka u njihovom budžetu.

Sistem obrazovanja odraslih treba da bude fleksibilan i da svim kategorijama građana omogućí jednostavan ulazak u svijet obrazovanja i učenja i raznovrsnu obrazovnu ponudu.

Sredstva za finansiranje obrazovanja odraslih treba da se planiraju i obezbjeđuju kao posebne stavke u budžetima javnih ustanova, lokalnih samouprava kao i privatnim preduzećima.

Javna sredstva treba da budu usmjerena na sektore sa rastućim potrebama za radnom snagom u narednom periodu. Radi postizanja bolje efikasnosti uložениh sredstava za različite vidove obrazovanja i obuke građana (zaposlenih i nezaposlenih), potrebno je utvrditi prioritete programe obrazovanja odnosno, potrebne kvalifikacije na tržištu rada i programe za unapređenje vještina i kompetencija koje će se finansirati iz javnih sredstava.

Takođe je veoma značajno obezbijediti iz javnih sredstava i finansiranje za različitih oblika stručnog osposobljavanja posebno ugroženih grupa, tj. nezaposlenih i lica sa niskim nivoom obrazovanja.

Neophodno je sagledati različite mehanizme za podjelu finansijskog troškova za stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih između poslodavaca, kao što je formiranje sektorskih fondova za obuku.

Potrebno je da Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa institucijama socijalnog partnerstva, osmisle i predlože održiv način finansiranja obrazovanja odraslih u narednom periodu.

3.5.1 CILJ: Razviti sistem mjera za uspostavljanje što fleksibilnijeg i održivog sistema obrazovanja odraslih

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
Revizija programa obrazovanja sa ciljem modularizacije i kreditnog vrednovanja		<ul style="list-style-type: none">- Centar za stručno obrazovanje i- Socijalni partneri	<ul style="list-style-type: none">- Broj revidiranih programa koji su modularizovani i kreditno vrednovani	Kontinuirano
Razvijanje modularizovanih i kreditno vrednovanih obrazovnih programa, baziranih na ishodima učenja		<ul style="list-style-type: none">- Ministarstvo Prosvjete- Centar za stručno obrazovanje- Socijalni partneri- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih- Nacionalni savjet za obrazovanje	<ul style="list-style-type: none">- Broj modularizovanih i kreditno vrednovanih obrazovnih programa odnosno obrazovnih programa	Kontinuirano
Izrada priručnika i materijala za učenje	- Polaznici programa obrazovanja	<ul style="list-style-type: none">- Centar za stručno obrazovanje i- Socijalni partneri	<ul style="list-style-type: none">- Priručnici i materijali za učenje	Kontinuirano
Utvrđivanje procedura i postupaka za priznavanje prethodnog učenja		<ul style="list-style-type: none">- Ispitni centar- Ministarstvo prosvjete- Centar za stručno obrazovanje- Socijalni partneri	<ul style="list-style-type: none">- Usvojene procedure na nadležnom savjetu	2016/2017.
Unapređenje korišćenja ICT u obrazovanju	<ul style="list-style-type: none">- Nastavnici, stručni saradnici, instruktori i sl.- Polaznici programa	<ul style="list-style-type: none">- Ministarstvo prosvjete,- Centar za stručno obrazovanje- Ispitni centar	<ul style="list-style-type: none">- Elektronska platforma za e-učenje	2016/2017.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioци aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
		<ul style="list-style-type: none"> - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih 		
Obezbijediti kadrovske i dr. resurse za podršku e-učenju		<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prosvjete - Zavod za zapošljavanje - Centar za stručno obrazovanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj obučenog nastavnog kadra za pružanje podrške e-učenju 	2016/17/18.
Definisanje okvira prioriternih ključnih kompetencija		<ul style="list-style-type: none"> - Centar za stručno obrazovanje - Zavod za školstvo 	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojen okvir prioriternih ključnih kompetencija 	2016. godina
Formiranje elektronske platforme za razmjenu znanja i primjera dobre prakse		<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih 	<ul style="list-style-type: none"> - Elektronska platforma za razmjenu 	2016-2018.
Utvrđiti prioritetne programe za kvalifikacije potrebne na tržištu rada		<ul style="list-style-type: none"> - Centar za stručno obrazovanje - Zavod za zapošljavanje - Privredna komora - Unija poslodavaca 	<ul style="list-style-type: none"> - Lista prioriternih kvalifikacija 	2015/16/17/18.
Utvrđiti prioritetne programe za sticanje i unapređenje vještina i ključnih kompetencija		<ul style="list-style-type: none"> - Centar za stručno obrazovanje - Zavod za zapošljavanje - Privredna komora 	<ul style="list-style-type: none"> - Lista vještina i kompetencija 	2015/16/17/18.

Aktivnosti	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti i partnerske institucije	Indikatori	Vremenski okvir
		- Unija poslodavaca		
Predložiti mehanizme za finansiranje obrazovanja odraslih		- Ministarstvo prosvjete - Ministarstvo rada i socijalnog staranja	- Utvrđen prijedlog načina finansiranja obrazovanja odraslih	2016. godina
Promovisanje važnosti osnivanja namjenskih fondova za stručno usavršavanje zaposlenih	- Poslodavci	- Centar za stručno obrazovanje - Unija poslodavaca - Privredna komora - Uprava za kadrove	- Broj realizovanih promotivnih kampanja - Broj poslodavaca koji podržavaju inicijativu - Zaključci sa sastanaka	2016-2017.

IV DETALJNA RAZRADA I PRAĆENJE REALIZACIJE CILJEVA PLANA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Na osnovu Plana obrazovanja odraslih, u skladu sa članom 34 Zakona o obrazovanju odraslih, priprema se Godišnji plan obrazovanja odraslih u kojem se detaljno razrađuju oblasti obrazovanja odraslih i aktivnosti koje se raspoređuju na jedinice lokalne samouprave. U Godišnjem planu se navode aktivnosti, nosioci aktivnosti i potrebna sredstva za njihovo ostvarivanje.

Praćenje realizacije Plana obrazovanja odraslih odnosno Godišnjeg plana, vrši Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa institucijama i organizacijama koje su nosioci aktivnosti. Centar za stručno obrazovanje priprema Izveštaj o realizovanim aktivnostima i broju polaznika na godišnjem nivou i dostavlja Ministarstvu prosvjete.